

Uitvoeringsrichtlijn 6010 Hovenierswerk historische tuinen en parken:

Onderhoud van groen erfgoed praktisch uitgewerkt

Wat is kwalitatief goed onderhoud van groen erfgoed, van historisch groen? Daar zijn veel ideeën over, maar tot nu toe geen praktisch hanteerbare tekst die gebruikt kan worden door zowel hoveniers als opdrachtgevers. Daarom heeft de Vereniging van Erfgoedhoveniers de stichting ERM verzocht om een document op te stellen waar deze kwaliteit in omschreven staat. De ERM heeft vervolgens een werkgroep van diverse betrokken partijen samengesteld die een uitvoeringsrichtlijn voor het onderhouden en beheren van groen erfgoed heeft opgesteld.

Tekst: Ruurd van Donkelaar, Walter de Koning en Paul Verkuil Beeld: Ruurd van Donkelaar

Werkdocument voor de uitvoeringspraktijk

In de uitvoeringsrichtlijn (URL) vindt u een keur aan 'groene en grijze' onderwerpen die van belang zijn voor goed hovenierswerk aan groen erfgoed. De richtlijn is uitdrukkelijk bedoeld als werkdocument voor de uitvoeringspraktijk, niet zo zeer als sfeervol lees- en kijkboek. Aan de hand van de beschrijving in de URL kan de opdrachtgever (of zijn adviseur) aangeven op welke manier hovenierswerkzaamheden uitgevoerd moeten worden. De erfgoedhovenier vindt talloze praktische aanwijzingen voor de uitvoering van het werk.

Onderhoud groen erfgoed is anders dan reguliere groenvoorziening

De uitvoeringsrichtlijn 'Hovenierswerk historische tuinen en parken' beschrijft de uitvoerende werkzaamheden die erfgoedhoveniers verrichten in groen erfgoed. Het gaat hierbij niet alleen om landgoederen en buitenplaatsen die vaak een eigen tuinbaas of hovenier hebben maar ook om historische tuinen bij boerderijen, pastorie- en villatuinen en monumentaal openbaar groen waar vooral externe hoveniersbedrijven opdrachten uitvoeren.

In de URL wordt uitgebreid ingegaan op de wijze van uitvoering in historisch groen en in welke opzichten dat anders is dan werken in de reguliere groenvoorziening. Dat vergt kennis van zeer uiteenlopende zaken en zorgvuldig werken.

Belangrijk is kennis van de geschiedenis van een historische aanleg. Iedere plek heeft zijn bijzonderheden en eigen traditie in het uitvoeren van beheer. Werkzaamheden worden op een zorgvuldige manier uitgevoerd en zijn meestal gebaseerd op een lange termijnvisie die is vastgelegd in een beheersvisie en beheerplan. Hoveniers en tuinbazen die van onderhoudswerk in historische tuinen en parken een specialisme hebben gemaakt, in de richtlijn *erfgoedhoveniers* genoemd, hebben ook extra aandacht voor omgang met historische (bouw)materialen en beplantingen.

Daarnaast is goede basiskennis van flora en fauna gewenst: veel historische parken kennen door hun ouderdom niet enkel een hoge cultuurhistorische waarde maar ook vaak een bijzonder grote natuurhistorische waarde. Ook heeft de *erfgoedhovenier* tijdens zijn werk regelmatig te maken met wetgeving zoals de Erfgoedwet en de milieuwetgeving, die bij (groene) monumenten extra aandacht vraagt.

Nieuw voor groen erfgoed is de toepassing van de *Restauratieladder*. Dit instrument geeft een handreiking om vooraf weloverwogen beslissingen te nemen bij onderhoud en restauratie, wat in gebouwd erfgoed inmiddels regelmatig

linkerpagina
hoofdfoto
Landhuis aan de Utrechtse Vecht met een bloemrijk gazon en kuipplanten.

van links naar rechts
In de Uitvoeringsrichtlijnen worden 'grijze onderwerpen' zoals onderhoud aan waterpartijen en verhardingen uitgebreid beschreven.

De Url gaat niet alleen over groen erfgoed van landgoederen en buitenplaatsen maar ook over kleinere historische tuinen zoals deze Groninger boerderij met een slingeruin.

Ook het onderhoud van een begin 20^e eeuwse tuin bij een Twents landhuis behoort tot het werkgebied van de erfgoedhovenier.

rechterpagina van boven naar beneden
Veel elementen in historische tuinen vragen intensief onderhoud zoals hier de strak gesnoeide buxusparterres ingeplant met perkplanten.

Op diverse landgoederen en buitenplaatsen worden nog historische fruit- en moestuinen beheerd.

Onderhoud van kleine bouwwerken zoals hekwerken en pergola's gaat hand in hand met het onderhoud van de er tegenaan groeiende beplanting. Zorgvuldig handelen is een voorwaarde.

Onderhoud van citrusbomen en andere oranjierplanten vraagt een specifieke vakkennis.

Een goed onderhouden oude laan van gekandelaberde lindes. Opschot aan de stamvoet wordt jaarlijks in blokken gesnoeid.

wordt gehanteerd. In de URL wordt de methodiek van Restauratieladder uitgelegd en zijn voorbeelden voor groen erfgoed opgenomen.

Praktisch onderhoud uitgewerkt

Het grootste deel van de uitvoeringsrichtlijn gaat over het praktische onderhoud bij groen erfgoed. Alle veel voorkomende onderhoudswerkzaamheden in een historische aanleg worden op een systematische en praktische wijze beschreven en met veel foto's geïllustreerd. Hierbij wordt ook ingegaan op de cultuurhistorische context, het historisch beeld, de specifieke werkwijze en de belangrijkste aandachtspunten. Zowel de "grijze aanleg" zoals vijvers, waterpartijen, verhardingen, tuinelementen en meubilair als de groene onderdelen, de beplanting, komen in aparte hoofdstukken aan bod. Bij beplanting zijn aparte paragrafen gewijd aan de verschillende bos-, boom- en heesterbeplantingen, hagen en vormsnoei, historisch fruit, borderbeplantingen, perk- en kuipplanten, stinzenbeplanting en historische gazons en grasland.

Brede doelgroep

Iedere historische tuin is uniek. Meerdere generaties eigenaren, ontwerpers en hoveniers hebben deze in de loop van de tijd vormgegeven en de tijd zelf heeft ook zijn sporen nagelaten. Een bewuste omgang met de historische context en een goede aansluiting op de locatie-specifieke uitvoeringspraktijk zijn essentieel voor de juiste invulling van de werkzaamheden. De URL geeft daarbij de richting aan hoe deze uitvoering kan gebeuren en waarop gelet moet worden.

De URL is daarom geschreven voor een brede doelgroep. Voor eigenaren, opdrachtgevers en hun adviseurs is het een hulp bij het omschrijven van uitvoerende werkzaamheden bij beheerplannen en opdrachtverstrekking.

De uitvoerend erfgoedhovenier kan de URL gebruiken bij de voorbereiding van het werk. In de URL is bijvoorbeeld een opnameformulier voor de bestaande toestand van de tuin opgenomen waarmee een inventarisatie gemaakt kan worden van de actuele staat van het onderhoud. De hovenier kan zich zo een goed beeld vormen van de tuin en bedenken wat er precies moet gebeuren. Welke eisen worden gesteld aan een goede uitvoering? Wat moet hij nog weten voor hij aan de slag kan en waar dient hij rekening mee te houden tijdens de uitvoering? De URL helpt dus bij de communicatie tussen opdrachtgever en opdrachtnemer.

Beoordelingsrichtlijn

Aansluitend op de URL is een Beoordelingsrichtlijn (BRL) ontwikkeld die het erfgoedhoveniers mogelijk maakt om zich te certificeren. In de BRL worden eisen gesteld waaraan een erkende organisatie, die werkzaam is in historische tuinen en parken, moet voldoen. De in groen erfgoed gespecialiseerde organisaties en bedrijven zoals leden van de Vereniging van Erfgoedhoveniers willen zo voor de buitenwereld herkenbaar

Onderhoud van parkbossen wordt vaak door een bosbeheerder gedaan, het beheer van de stinzenplanten is meestal het werkterrein van de tuinbaas en de hovenier.

zijn en worden gewaardeerd om hun specifieke kennis en ervaring. Voor opdrachtgevers betekent dit dat zij gemakkelijker het juiste bedrijf kunnen vinden dat het werk op een kwalitatief goede wijze, conform de URL, kan uitvoeren.

“De richtlijn is uitdrukkelijk bedoeld als werkdocument voor de uitvoeringspraktijk”

In werking

De URL is gereed, de beoordelingsrichtlijn zal naar verwachting per 1 juli 2016 gereed zijn. Vanaf die datum kunnen erfgoedhoveniers zich certificeren voor dit vak. De leden van de Vereniging van Erfgoedhoveniers hebben aangegeven zich al voor die datum aan de URL te zullen houden.

De URL gaat ook een rol spelen bij het opleiden van nieuwe vakspecialisten. De Provincie Gelderland gaat aanvullend op de Kwaliteitsregeling 'Kennis en Kunde' die ook voor Groen Erfgoed is opgezet, een cursus organiseren in samenwerking met de Vereniging van Erfgoedhoveniers, waarbij de URL als lesmateriaal wordt gebruikt.

Ruurd van Donkelaar heeft een adviesbureau voor ecologisch en historisch groen. Hij was de samensteller van de Uitvoeringsrichtlijn (URL 6010), www.ruurdvandonkelaar.nl

Walter de Koning is directeur van Stichting ERM, www.stichtingERM.nl

Paul Verkuijl is voorzitter van de Vereniging van Erfgoedhoveniers, www.erfgoedhoveniers.nl

Meer informatie

De Uitvoeringsrichtlijn "Hovenierswerk historische tuinen en parken" (URL 6010) is te vinden op de site van Stichting ERM via de volgende link: <http://www.stichtingerm.nl/richtlijnen/groen-erfgoed-hovenierswerk->

De Beoordelingsrichtlijn Groen Erfgoed is nog niet definitief vastgesteld. Het ontwerp is eveneens te vinden op de site van Stichting ERM: [http://www.stichtingerm.nl/doc/P013%20Ontwerp-BRL%206000%20Groen%20erfgoed%20\(160311\).pdf](http://www.stichtingerm.nl/doc/P013%20Ontwerp-BRL%206000%20Groen%20erfgoed%20(160311).pdf)